

Format de citation

Kašparová, Jaroslava: Rezension über: Ila Šedo (ed.), Soupis bibliofilů a vzácných tisků Západočeského muzea v Plzni, Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2018, in: Český časopis historický, 2018, 4, S. 1144-1146, DOI: 10.15463/rec.181114132

český
časopis
historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

nachází současná česká společnost, rozebírá její příčiny, projevy a důsledky, zvláště pak ve vztahu k péči o památky, při níž až příliš často rozhodují jiné faktory než ty etické, které musí být klíčové.

Možnost nápravy památkové péče proto Stehlík nevidí v pouhé osvětě, kterou požadovali jeho předchůdci, ale v hluboké a celkové reformě společnosti a jejích hodnot, v návratu k řádu a pravdě, přičemž každý z nás musí s touto obrodou začít u sebe samého (s. 44). Není přitom pochyb, že dnešní střet „hmoty a ducha“ (případně „civilizace a kultury“), nemůže skončit jinak než vítězstvím ducha, který je na rozdíl od hmoty nekonečný (s. 118). Stehlíkova kniha tak představuje nejen odborně fundované zamyšlení nad povahou památkové péče, ale také zajímavou a osobitou zprávu o soudobém duchovním životě a důrazný morální apel na jeho nápravu. Čtenáře Georga Dehia a Maxe Dvořáka takové propojení památkové péče s širšími etickými problémy doby pravděpodobně příliš nepřekvapí. Vedle této roviny však jednotlivé stati pojednávají o řadě praktických otázek, které památková péče řeší dennodenně. Stehlík se zamýšlí například nad tradičním problémem, zda konzervovat, či restaurovat, nebo jak řešit asi největší výzvu současnosti – zaplnění proluk ve městech a urbanismus celkově. Nedoceneným tématem je dle jeho soudu také otázka torza, s nímž si stále nevíme rady. V žádném z těchto případů nelze dát univerzální návod, jak postupovat, protože vždy záleží na konkrétním případě. Každá památka je unikát a vyžaduje zvláštní přístup, zohledňující veškeré souvislosti. Je nutné mít na paměti, že jakýmkoli zásahem do podoby památky i jejího kontextu ať už se jedná o její umístění, nebo funkci, se radikálně mění její podstata (s. 88).

Po roce 1989 se stal důležitým rovněž vztah investorů, restaurátorů a památkářů-historiků umění, kteří musí při péči o památky spolupracovat. Rozhodující roli má mít ovšem památkář, který disponuje potřebnými odbornými znalostmi, ale stejně tak má mít podle Stehlíka i určité subtilnější předpoklady – „památkový sluch“, který mu napoví, co je v té které situaci žádoucí (s. 34). Jde o formu nadání, jemuž se nedá naučit. Může se zdát zarážející, že takové tvrzení pronáší dlouholetý pedagog, přednášející o památkové péči studentům dějin umění, ale tento dojem je jen zdánlivý. Ne každý historik umění může být současně dobrý památkář, ale jak Stehlík zdůrazňuje při svých přednáškách, každý vzdělaný člověk bez výjimky by měl mít správný poměr k památkám. Proto nezbyvá než doufat, že jeho nová kniha nalezne co nejširší publikum.

Pavel Máša

Ila ŠEDO

***Soupis bibliofilii a vzácných tisků
Západočeského muzea v Plzni***

(= Fontes bibliothecarum Musei
Plznensis, vol. 4)

Plzeň, Západočeské muzeum v Plzni 2018,
460 s., ISBN 978-80-7247-136-2.

Západočeské muzeum v Plzni založené r. 1878 není jen významným regionálním muzeem, ale rozsahem sbírkového fondu, jehož významnou a cennou součástí jsou právě knihovní sbírky, patří mezi přední muzea České republiky. V péči o knihovní fondy, jejich zpracování a zpřístupňování formou knižních soupisů, digitalizovaných kopií a on-line záznamů mohou pracovníci knihovny a muzea jít příkladem ostatním kulturním institucím.

Publikace, kterou sestavil vedoucí knihovny Západočeského muzea, vychází jako čtvrtý svazek edice „*Fontes bibliothecarum Musei Plznensis*“: Soupis prvotisků této instituce vyšel v roce 2000, Soupis prvotisků roku 2004 a Soupis tisků 16. století v roce 2013. Šedo je obětavý muzejní knihovník i výrazná osobnost kulturního života, přesahující regionální rámec působení, milovník knih a znalec bibliofilii. Má velkou zásluhu na tom, že se plzeňská muzejní knihovna po roce 1989 mohla ukázat široké veřejnosti v původních historických citlivě zrenovovaných prostorách čítárny, doplněné knihovnickým zázemím a novými depozitáři pro historické a vzácné tisky.

Sbírka bibliofilii plzeňského muzea není náhodně získaným souborem titulů, ale na základě promyšlené akviziční politiky pracovníků muzea a knihovny systematicky budovanou kolekcí, a to již od samého počátku existence muzea. I přesto, že jednotlivé bibliofilské tisky měly často pohnuté osudy (některé byly dokonce v minulosti odcizeny nebo poškozeny), řada z nich byla přesouvána do jiných institucí, čímž byla narušena integrita původního celku, tvoří zajímavý a cenný soubor, s vysokou výpovědní hodnotou jak z hlediska dějin knihtisku či knižní vazby, tak hlediska uměleckého a výtvarného a v neposlední řadě i provenienčního.

Do soupisu byly zařazeny (až na výjimky)¹

1 Autor zařadil do soupisu poněkud překvapivě také dvanáct titulů tzv. legionářské literatury vydaných v Kijevě, Čeljabinsku, Jekatěrinburgu a Irkutsku v letech 1917–1919. Jedná se o tisky typograficky značně primitivní, které jsou tištěny na nekvalitním papíře nekvalitní barvou. K jejich zařazení do soupisu vedla autora, jak uvádí, úcta před neznámými legionáři, kteří v těžkých válečných podmínkách budovali tiskárny ve snaze

bibliofilské tituly vzniklé na území Čech i Moravy. Zahraniční bibliofilie knihovny byly ponechány stranou (bude jim věnována samostatná publikace, stejně jako souboru knih, obsahujících *exlibris*). Chronologicko-abecední řazení jednotlivých položek (1030 titulů knih vydaných v letech 1855–1964) bylo podle autora zvoleno záměrně – má „alespoň symbolicky reprezentovat vývoj knižní kultury v Čechách“ s důrazem na plzeňskou knižní kulturu první poloviny 20. století (ediční a kulturně organizátorská činnost historika a muzeologa Ladislava Lábka, plzeňské výtvarné počiny mladého Jana Konůpka, bibliofilské tisky Družstevní tiskárny Karla Beníška, Žikešova nakladatelství v Plzni, ediční aktivita Sdružení západočeských výtvarných umělců, edice *Pilsnensia* manželů Škábových, vydavatelská a ilustrátorská činnost Josefa Hodka, knižní produkce nakladatele Vendelína Josefa Krýsy nebo plzeňské tiskárny Grafika, aktivity Spolku výtvarníků plzeňských, Kroužku přátel starožitností v Plzni či plzeňského Kroužku bibliofilů a přátel grafiky, knižní výstavy „krásné knihy“ konané v Plzni aj.).

Mezi nejstaršími bibliofilskými tisky dochovanými v muzejní knihovně najdeme knihy, které souvisejí s uměleckou tvorbou rodiny Mánesů a vydavatelskými aktivitami Ignáce Leopolda Kobera: slavný sborník prózy a poezie *Perly české* z r. 1855 v bibliofilské vazbě Josefa Mánesa zakoupený do muzea v r. 1910, tři díly tzv. Bezděkovy bible s ilustracemi Josefa Mánesa z r. 1862 a Pichlův překlad Cervantesova „*Dona Quijota*“ s ilustracemi Quida Mánesa a Kar-

„svým kamarádům poskytnout daleko od domova alespoň pár titulů české literatury“. Dá se tedy říci, že z tohoto pohledu představují vzácné tisky neboli bibliofilie *suis generis*.

la Purkyněho vydaný ve dvou dílech v letech 1866–1868. Z plzeňských tisků podchycuje soupis jako nejstarší dvě bibliofilie z r. 1919 – prózu Václava Fryčka *Porcelánový hrníček* s kresbou Ladislava Sutnara vytištěnou u Karla Beniška a básnickou sbírku *Tiché soumraky* Viktora Ocela s ilustracemi Jana Konůpka. Hojně zastoupena je bibliofilská produkce nakladatelství plzeňského rodáka Vladimíra Žikeše, kterého pojilo celoživotní přátelství s ředitelem muzea Jindřichem Čadíkem a který v Plzni působil předtím, než roku 1929 odešel do Prahy (je to dvanáct tisků vydaných v Plzni v letech 1925–1928 a jedenáct tisků pražských z let 1929–1945).

Záznamy knižních exemplářů jsou vzorově zpracovány jak formálně (podle knihovnických pravidel, s údaji o akvizici, připojena je i stávající signatura), tak po obsahové stránce, a uveden je odkaz na základní odbornou literaturu či existující digitální podobu titulu. Nechybí popis exemplářových zvláštností – tj. knižní vazby (zaujmou zejm. práce známých pražských a plzeňských knihařů a umělců – např. vazby navržené Františkem Bílkem, Josefem Solarem, Josefem Hodkem, vazby Ludvíka Bradáče, Karla Šilingera, Františka Fírbača aj.) a knižní proveniencie – vlastnických a dedikačních zápisů a exlibris.

Hodnota publikace nespočívá však jen v precizně zpracovaném soupisu knih, cenné informace týkající se knižní kultury v Plzni, zasazené do historického kontextu dějin knihy v Čechách, přináší jak předmluva „Na okraj plzeňské knižní kultury“ (s. xvii–xli), tak bohatý rejstříkový aparát (s. 312–407). Skládá se ze seznamů a rejstříků, které se standardně u publikací tohoto typu vyskytují (tj. seznamu soupisové literatury, soupisu citované a konzultované literatury

obsahujícího úctyhodných 192 položek, jmenného rejstříku, názvového rejstříku, rejstříku knihtiskařů, rejstříku vydavatelů a nakladatelů či podrobného rejstříku vlastnických proveniencí a konkordančního seznamu současné signatury a jiných signatur či akvizičních údajů) a také rejstříků méně obvyklých (velmi podrobně pojatého rejstříku edic, rejstříku knihvazačů a autorů návrhů knižních vazeb, rejstříku tiskařských písem, rejstříku tiskových papírů a rejstříku digitalizovaných dokumentů).

Všechny rejstříky jsou dokladem autorových širokých znalostí problematiky bibliofilie i jeho pečlivosti, s jakou přistupoval k jejich koncipování s vědomím toho, že takto pojatý rejstříkový aparát může být významným uživatelským nástrojem při práci se soupisem i zdrojem doplňujících informací, důležitých pro další bádání v oblasti knižní kultury. Závěr knihy (s. 411–460) tvoří obrazová příloha na křídovém papíře – padesát černobílých a barevných fotografií titulních listů, ilustrační a typografické výzdoby knih, knižních vazeb i vlastnických razítek.

V nově vydané publikaci Západočeského muzea najde odborná veřejnost užitečnou pomůcku ke studiu dějin české knižní kultury. Šedův soupis přivítají nejen knihovníci, bibliografové, nakladatelé a vydavatelé či kulturní historikové, ale do své knihovničky si jej nepochybně zařadí také mnoho bibliofilů a milovníků „krásných knih“. Sám o sobě totiž představuje vzácnou bibliofilii.

Jaroslava Kašparová